HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חוץ מלא תשא שמא. קמ"ל דעתך משום דכתיב לא ינקה: **ולא דמי ליה.** לא תעשה גמור: **נפי שנאמר בחורב תשובה ונקה.** לאחר מעשה העגל כשעלה משה להתפלל עליהן ונקמן מפרש לה: **יכול אף לא תשא.** ינקה בתשובה: **תי אפשר נומר נקה שנאמר לא ינקה.** דכתיב נקה לא ינקה גבי הדדי: **תלוקי נפרה.** שמלוקין בכפרתן זה כך וזה כך: **אמר ו.** שלא הן המלקין שים עבירה שבידיהן לזה ויהיה נריכה לזה לגלגל תשובה שיהיה לזה עבירה שבידו לזה ויהיה נריכה לזה לכולן: **שובו נניס.** ומיד מרפא למדת שים עבירה שמכפרת בתשובה לנדה: **כי ניום הזה יכפר.** למדת שים עבירה שנריכה יוה"כ: **ופקדתי נשבטם פשעם.** למדת שים עבירה שנריכה יסורין ומסתברת הקל לקל והחמור לחמורה: **חילוק השם.** חומרא ומתניא לחריס: **נאוזי ה' נאוזם.** אמר הנניא נאוזי אמר הקב"ה אם יכופר העון עד תמותון למדנו שים עבירה שתין לה כפרה אלא במיתה: **ונא יהיונא דמי נאלטר.** וכשאני מאמר לפרוש הוא אומר שאני נוזל ולמד ממני להיות מוזל בגזל: **נאחרת דלא תנניע.** שתין דרך הטבת ליל ולתבוע הקפותיו ועל הלוקח להניח לו מעותיו לניתו: **ומפי מחסית.** מקומו של רניעה: **יהיב ווזא להאי ווזא להאי.** שמא לא ידע מהיזו שנתתיו לו ויש כאן חילול השם: **ועניד תושבנא.** וחוזרין ונותנין לו נשר כנגד מה שנטלו: **נגון אנא דמסגינא וכו'.** ואין הכל יודעין שנתלמדי בגרסתי ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה: **מחמת שמועתו.** מחמת שם רע היוצא עליו: **ארא ניי מריה.** ימחול יוצרו על מעשיו: **מפלאכה על ידך.** לתניכך: **קורח.** מקרא: **ושוב.** משנה: **ומשם מלמידי חכמים.** (ר מורה) היל ייסוד טעמי המצניות מה טעמן ומהיכן למדו: **נאמור נפי ה' אנא.** שת זו קרא הכתוב חילול השם כשמלם משוב עובר עבירה ופורעונות נאה עליו והכל אומרים מה הועילו לו לאה המסרים והחכמים רעה נאה עליהם שנאמר ויחללו את שם קדשי ומה חללוהו נאמור עליהם הנכריס שגלו בייניהן ראו עם ה' אלה ומן יכול להלילם שלא יגלו ונמלא שם שמים מתחלל וכשבאו מתמעט: **דמעיקרא שובניס אתם.** כשהעבדו משובה מעלה (ו) עליהם כאילו מחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובניות: **ולבסוף חרפה.** משמע מכאן ואילך כשבעל מוס שנתרפא שמקלת שמו עליו: **לאן מאהבה.** השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו (ז): **כאיב שובו בניס.** שלמא בעלי תשובה קרויין בניס: **ולבסוף כי אנכי בעלתי בכם.** שלמא עבדים מיקרו: **לאן מאהבה ומירחם.** קרויין בניס: **כאן על ידי יסורין.** שלא שבו עד שנתיסרו ביסורין קרויין עבדים ואית דגרסי כתיב שובו אלי ואשובה אליכם (ח) וכתיב כי אנכי בעלתי בכם כתיב ואשובה אליכם לאחר תשובה וכתיב כי אנכי בעלתי בכם: לא

חוץ[1] מלא תשא לא תשא וכל דדמי ליה ת"ש ר' יהודה אומר כל שהוא מלא תשא ולמטה תשובה מכפרת מלא תשא ולמעלה תשובה תולה ויוה"כ מכפר לא תשא וכל דדמי ליה ת"ש לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה יכול אף לא תשא עמהן ת"ל[2] לא ינקה יכול אף שאר חייבי לאוין כן ת"ל את שמו שמו הוא דאינו מנקה אבל מנקה שאר חייבי לאוין תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה ועל מה תשובה תולה ויוה"כ מכפר על כריתות ועל מיתות בית דין ועל לא תעשה גמור אמר מר לפי שנאמר בחורב (ג) ונקה מנא לן דתניא (ד)ר' אלעזר אומר אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר נקה הא כיצד מנקה הוא לשבין ואינו מנקה לשאינן שבין שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי[3] שמעת ארבע' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד[4] (ה)עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו שנאמר [3]שובו בנים שובבים [2]עבר על לא תעשה ועשה תשובה תולה ויוה"כ מכפר שנאמר [4]כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם [5]עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין שנאמר [5]ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם [7]אבל מי שיש חילול השם בידו אין [6] לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר [6]ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא [ה]אי שקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דתבעי הוא אביי כדשקיל בישרא מתרי שותפי יהיב זוזא להאי וזוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי ועביד חושבנא רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין יצתק דבי ר' ינאי אמר כל שחבריו מתביישין מחמת שמועתו [7](היינו חילול השם) אמר רב נחמן בר יצחק כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלניא אביי אמר כדתניא [17]ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו [8]בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר [8]ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר [9]באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו א"ר חמא [9](בר) חנינא גדולה תשובה שמביאה [7] רפאות לעולם שנא' [10]ארפא משובתם אוהבם נדבה ר' חמא [9](בר) חנינא רמי כתיב [11]שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובותיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן [9] מיראה רב יהודה רמי כתיב שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וכתיב [9](12)(הנה) אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה ל"ק כאן מאהבה או מיראה כאן ע"י יסורין אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' [13]שובה ישראל עד ה' [י]אלהיך [יא] אמר

ממאי דלא מסיק להו מהדי ל"ו כריתות בפרק קמא דכריתות (דף ב.) ותירץ ר"י דרבנן דפליגי מהדדי לא דרכי קרא הכי מלא בפרק מרבע מיתות (סנהדרין דף סד:) דרכי ליה ר' ישמעאל ורבי עקיבא לדרשא מחלוקת ומליגא דרבי לא מלי למימר דהכא קאמר מניינא למה לי לומר שלא יעלה על הדעת לומר שכולן כהעלם אחד מחייב על כל אחת ואחת ולדידיה לא מיחייב אלא אחת מהן שמילת אלא במילתא שאיידי עליה זה וכרת בדקאמר רבי בפרק קמא דיבמות (דף ט.) נאמר כאן עליה פי' ונועדה האמורה אצל שבת אלא עליה ונאמר להלן עליה נחייב מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת אף כאן ומינה מה להלן שים בו אלא אף כאן לאפוקי הני נהי דלחייבוהו לכרת לאו אלא לית ליה הכא אלא לרבנן לא מלינן למיוי הכי דלדידהו לא בעי לאו כיון דגמרי מתורה אחת יהיה לכם הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים מה ע"ז דבר שחייבין על זדונו כרת וכו' אבל לאו לא בעינן אף על גב דע"ז אינה בכלל לא תהא בעינן ע"ז אינה נמי בכלל לאו דלא תהא מחייבי אחת אלא לחייב לבינה אבל לקילה לא בעינן אלא לענין שלא יהא בה כדי לחייב בהוה עניינת דכתיב הכרת תכרת הכי נמי לאו לא בעינן לענין חטאת אלא לחייב בה כדי לחייב עליה ולא בעינן לענין שלא יהא בה כדי לחייב בהוה עניינת דכתיב מיחייב כיון דלא כתיב הכא לאו: והמר

---

[1] [מכות נט.], ב) [מכות דל"ע פכ"ט ה"ב מופסמת פ"ד ה"ט], ג) [מכות יג: זבחים ז:], ד) [נע"י אימא היכי דמי וכן גרס הרמ"ם בפ"ג מהל' ברכ מלבם מי גירסת מחבת ע"ש], ה) [ע"י נע"י], ו) [ל"ל נרכי], ז) [ל"ל כיו], ח) [גירסת הילקוט וכן נע"י ר' יחזק אמר עד ולא עד בכלל ומי מרי הכי והאמר ר"י שבועה שבועה שלוחה את שבועה ר"ת שבועה שנאמר וכו' לא קשיא כאן בימיד והא בנכנל], ט) [ל"ל תלמוד].

תורה אור השלם

1. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
2. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים:
שמות לד ז
3. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ירמיהו ג כב
4. כִּי בְיוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ:
ויקרא טז ל
5. וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם:
תהלים פט לג
6. וְנִגְלָה בְּאָזְנֵי יְיָ צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמוּתוּן אָמַר אֲדֹנָי יֱיָ צְבָאוֹת: ישעיהו כב יד
7. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
8. וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר:
ישעיהו מט ג
9. וְיָבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וְיַחֲלְלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם יְיָ אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ:
יחזקאל לו כ
10. אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מֵמֶּנּוּ:
הושע יד ה
11. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ירמיהו ג כב
12. נְאֻם יְיָ כִּי אֲנִי בְּעַלְתִּי בָכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן: ירמיהו ג יד
13. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ:
הושע יד ב

רבינו חננאל

ת"ש אילו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין ולא תשא עמהן כו'. ת"ש ר' יהודה אומר כל שהוא מלא תשא ולמטה תשובה מכפרת, מלא תשא ולמעלה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ושנינן לא תשא וכל דדמי ליה, דהוא לאו גמור. ת"ש לפי שנאמר בחורב נושא עון ופושע וחטאה ונקה עוד נאמר לא ינקה. ופשטינה לקרא, מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. ותניא לפי שנאמר בחורב תשובה, מדכתיב בה ונקה, [וכול אף לא תשא עמהן ת"ל לא ינקה], עד יכול על כל חייבי לאוין אע"פ שישוב לא ינקה לו, ת"ל קרא אחרינא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא, הך דכתיב לא ינקה [אינו אלא] בלא תשא את שמו בלבד, הא כל שאר לאוין התשובה מכפרת. הנה בכל לאוין התשובה מכפרת בלא יום הכפורים. ודחינן תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, על מה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר על כריתות ומיתות בית דין

[פב] א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' תשובה הל"ד:
[צ] ה ו מיי' פ"ב מהל' יסודי התורה הל' ו"ת:
[ז] [מיי' פ"ו מהלכות תשובה הל' ו]:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה: (ו) שם אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא בתשובה כו' כל"ל ומיהא לו נמחק: (ז) שם ויהא משלו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות מה הבריו' אומרות עליו אשרי לו לפלוני שלמד תורה אשרי מי שיהא שלמדו תורה כו': (ח) שם גדולה תשובה שמגיעה רפואה לעולם: (ט) שם כאן מאהבה כאן מיראה (רב יהודה רמי) תיובתא דלוי נמחק ע"ש אמר רב יהודה רב אמי רמי: (ו) רש"י ד"ה דמעיקרא כו' מעלה אני עליהם כאלו כו' ובטות שובבים אברי"ץ בלע"ז הס"ד: (ו) ד"ה כאן כו' עוט ממחלתו כאן מירפא ארפא הס"ד: (ח) ד"ה כאן כו' ע"ש כו' שובו אלי ואשובה אליכם וכתיב כי אנכי:

רבינו חננאל (המשך)

ועל לא תעשה גמור. שאל ר' מתיה בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעתה ד' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, אמר לו ג' הן ותשובה עם כל אחת. עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר ארפא משובתם וגו'. עבר על לא תעשה ושב, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם. עבר על כריתות ומיתות בית דין ושב, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל מי שיש בידו חלול השם, אין כח לא לתשובה לתלות, ולא ליום הכפורים לכפר, ולא ליסורין למרק, אלב כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. היכי דמי חלול השם, רב אמר כגון אנא אי שקילנא מבי טבחא בישרא באתרא דלא תבעי, דאתו למימר אנא חזיתיה לרב דשקיל בשרא בלא דמי, היינו חלול השם. ר' יוחנן אמר כגון אנא אי מסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפלה(ט). ויש אומרים כל שחבריו בושין משמועתו דאמרי שרא ליה מריה לפלניא. נמצא עונשים של דברים הללו גדול מעונש כריתות ומיתות בית דין. תניא ואהבת את ה' אלהיך עשה שיהא שם שמים נאהב על ידך, שיהיה אדם קורא ושונה (ביראה) [בתורה] ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו בשוק בצדק עם הבריות, מה הכל אומרים אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי הוריו ורבו שלימדו, כמה נאים מעשים ודרכיו, עליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר. אבל הקורא ושונה ודרכיו מכוערים כו', עליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' [אלה] ומארצו יצאו. גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר ארפא משובתם. ואסיקנא שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם, תשובה (מיראה) [מאהבה] ארפא משובתם אוהבם נדבה, תשובה (מאהבה) [מיראה] שובו אלי ואשובה אליכם. כי אנכי בעלתי בכם תשובה מיסורין. גדולה תשובה שאפילו הגיע חטאתו עד כסא הכבוד התשובה מכפרת, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך.

ט) עי' יומא פ"ה ב"ג ותוס' ד"ה ובתוס' דגי' לניט מפלה בג"י מדוק יומר.

ועשה תשובה מוחלין לו מיד. והיינו הא דאמרינן בתניגיה [ה, ו] העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד, ומנלת עשה [מוחלין לו] מחילה גמורה כדאמרינן בכת, אבל בשאר עבירות אע"פ שאין מוחלין לו מקילין לו מדינו מקלת. צדיק לפרש את החטא. ועל (ידי) כך תיקנו בתפילות של יום הכפורים על חטא שחטאנו לפניך בפומם ותבירו.